

1.9.2004

KONKURSSIVELALLISEN TOIMINNAN ERITYISTARKASTUKSESTA

1 TARKASTUKSEN TAVOITTEET

Konkurssivelallisen erityistarkastuksessa on tarkoitus velkojien etujen turvaamiseksi selvittää velallisen konkurssia edeltävää toimintaa. Tarkastuksella selvitetään, onko velallinen tai tämän edustaja menetellyt sopimattomasti velkojiaan kohtaan ja onko pesään palautettavissa tai muuten saatavissa varoja. Tarkastuskertomuksen perusteella pesänhoitajan ja velkojien tulisi pystyä arvioimaan takaisin-saantimahdollisuudet, velallisen rikosten ja kirjanpitorikosten mahdol-linen olemassaolo sekä osakeyhtiölain varojenjako- ja selvitys-tilasäännösten noudattaminen. Erityistarkastus palvelee siten osin samaa tarkoitusta kuin pesänhoitajan laatima velallisselvitys. Ajallisesti myöhemmin toteutettava erityistarkastus syventää tietoa velallisen toiminnasta.

Erityistarkastuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa ensisijaisesti pesänhoitajan ja velkojien päätöksentekoa varten. Konkurssihallinto päättää, mitä seikkoja selvitetään tarkemmin tai mihin toimenpiteisiin tarkastushavainnot ja niistä tehtävät johtopäätökset antavat aihetta.

2 ERITYISTARKASTUKSEN SÄÄNTELY

Konkurssivelallisen toiminnan erityistarkastuksen sisällöstä ei ole erillistä lainsäädäntöä, mutta sitä koskevaa käytäntöä on olemassa. Tilintarkastajien valvontajärjestelmässä on annettu ratkaisuja hyvän tilintarkastustavan sisällöstä erityistarkastuksessa (esim. TILA 18 / 1998). Erityistarkastustyö on tilintarkastuslaissa tarkoitettua tilin-tarkastajan harjoittamaa muuta toimintaa, johon sovelletaan muun muassa tilintarkastuslain hyvää tilintarkastustapaa ja tilintarkastajan salassapitoa koskevia säännöksiä.

3 TARKASTAJALLE ASETETTAVAT VAATIMUKSET

Tarkastajan tulee olla toimeksiannon laatu ja laajuus huomioon ottaen riittävän perehtynyt mm. osakeyhtiölakiin ja muuhun yhteisölain-säädäntöön, konkurssi-, takaisin-saanti- ja vahingonkorvausoikeuteen sekä rikosoikeuteen ainakin talousrikosten osalta. Konkurssi-asiain neuvottelukunta pitää suositeltavana, että tarkastuksissa yleensä

käytetään auktorisoituja KHT- ja HTM-tilintarkastajia ja –tilintarkastustoimistoja.

Pesähoitajan on ennen erityistarkastustehtävän antamista selvitettävä tarkastajan ja hänen tilintarkastusyhteisönsä esteettömyys ja riippumattomuus tarkastettavaan velalliseen ja tämän läheisiin sekä velkoihin nähden. Tavanomainen tilintarkastussuhde velkojayhteisöön ei muodosta esteellisyyserustetta. Velallisen toiminta-aikanaan käyttämää tilintarkastajaa ei voida valita erityistarkastajaksi.

Jos tarkastuksen aikana ilmenee seikkoja, jotka voivat vaarantaa tarkastajan esteettömyyden ja riippumattomuuden, tarkastajan tulee olla yhteydessä pesähoitajaan asemansa uudelleen arviointia varten.

4

TARKASTUSTARPEEN MÄÄRITTELY

Pesähoitajan tulee huolehtia, että velallisen toiminta ennen konkurssia tarkastetaan riittävässä laajuudessa. Pesähoitajan itsensä suorittama selvitystyö voi olla joskus riittävä. Erityistarkastus tulisi kuitenkin pääsääntöisesti suorittaa laajemmissa konkurssipesissä. Pienemmissäkin pesissä erityistarkastus on tarpeellinen, jos pesähoitaja ei kohtuullisella työmäärällä voi itse selvittää epäilemiään yksityiskohtia.

Erityistarkastus voidaan jättää suorittamatta, milloin se on ilmeisen tarpeetonta tai erityistarkastusta ei esimerkiksi kirjanpidon puuttumisen vuoksi voida tai ole tarkoituksenmukaista teettää. Tarkastuksen teettämistä harkittaessa voidaan ottaa huomioon tehty tai vireillä oleva verotarkastus.

Tarkastus voidaan jättää tekemättä myös silloin, kun pesässä ei ole sen teettämiseen tarvittavia varoja. Jos varattomassa pesässä on syytä epäillä rikosta, merkittävää takaisinsaanti-, vahingonkorvaus- tai muuta vastuuperustetta, pesähoitajan on ilmoitettava asiasta velkojille tai konkurssi-asiamiehelle, jotka voivat ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin asiassa. Ilmoitus konkurssi-asiamiehen toimistolle tulee tehdä mahdollisimman pian perusteen ilmaannuttua, esimerkiksi konkurssilain 9 luvun 2 §:n mukaisessa velallisselvityksessä tai viimeistään siinä vaiheessa kun pesähoitaja tekee esityksen konkurssin raukeamisesta.

Erityistarkastuksen suorittaminen saattaa edellyttää velallisen kirjanpidon loppuunsaattamista. Säännös velallisen kirjanpidon laatimisesta on konkurssilain 9 luvun 3 §:ssä. Velvollisuutta kirjanpidon loppuunsaattamisesta on käsitelty myös konkurssi-asiaain neuvottelukunnan suosituksessa numero 10.

5**ERITYISTARKASTUKSESTA PÄÄTTÄMINEN**

Velkojat voivat päättää velallisen tilien ja toiminnan erityistarkastuksesta, jos velallisen kirjanpito tai muut seikat antavat siihen aiheen (KonkL 9:4).

Erityistarkastuksen teettämistä on syytä käsitellä ensimmäisessä velkojainkokouksessa. Velkojat voivat päättää tarkastuksen teettämisestä konkurssipesän varoilla. Tarkastuksesta päättäessään velkojainkokous voi myös valita sen suorittajan. Erityisestä syystä, esimerkiksi aikapulan vuoksi, pesänhoitaja voi suurimpia velkojia kuultuaan teettää erityistarkastuksen myös ilman velkojainkokouksen päätöstä. Jos konkurssipesä ei teetä erityistarkastusta, voi yksittäinen velkoja halutessaan omalla kustannuksellaan teettää erityistarkastuksen. Tällöin pesänhoitajan on huolehdittava siitä, että tarkastus voidaan asianmukaisesti suorittaa.

Konkurssi-asiamies voi aina teettää erityistarkastuksia. Konkurssi-asiamiehen teettämät tarkastukset toteutetaan yleensä raukeavissa tai raukeamisuhan alaisissa konkurssipesissä. Tarkastustulosten perusteella on paremmat mahdollisuudet arvioida konkurssimenettelyn jatkamisedellytyksiä ja velkojat voivat harkita kuluvastuun ottamista.

Erityistarkastus voidaan teettää myös silloin, kun konkurssi jatkuu julkisselvityksenä.

6**ERITYISTARKASTUKSEN TOIMEKSIANNOSTA**

Erityistarkastuksen toimeksianto on syytä tehdä kirjallisena. Toimeksiannon yhteydessä on tarpeen sopia mm. erityistarkastustyön veloitusperusteista, aikataulusta, laajuudesta, velallisen kuulemisesta ja siitä kenelle tarkastaja toimittaa kertomuksen. Veloitusperusteena voi olla tuntiveloitus tai etukäteen sovittu kokonaishinta.

Toimeksianto voi koskea vain esimerkiksi tiettyjä takaisinsaantiperusteita tai se voi olla laajempi, jolloin tarkastetaan kaikki erityistarkastuksessa tavanomaisesti selvittävät asiat. Toimeksiannon yhteydessä on tarkoituksenmukaista sopia, kuinka pitkältä ajalta velallisen toimintaa tarkastetaan. Takaisinsaantiperusteiden olemassaolon selvitykseen riittää useimmiten liiketapahtumien tarkastaminen määräpäivää edeltävältä kahdelta vuodelta. Esimerkiksi liiketoiminnan luovutustilanteen, läheisten välisten oikeustoimien tai rikosten selvittäminen edellyttää usein tarkastuksen ulottamista tätä pidemmälle ajalle. Havainnointi tapahtuu tällöin lähtökohtaisesti velallisen hallintoa koskevan aineiston, tilinpäätösten ja tase-erittelyjen kautta.

Konkurssipesän tarkastajalle luovuttama materiaali on usein puutteellista. Pesänhoitajan tulee kehottaa tarkastajaa oma-aloitteisesti täydentämään tarkastettavaa materiaalia ulkopuolisille tehtävin tiedusteluin, jos se on asioiden selvittämiseksi tarpeen. Toimeksiannon yhteydessä pesänhoitaja voi antaa tarkastajalle valtakirjan, jonka nojalla tämä voi täydentää tarkastusmateriaalia mm. verotustiedoilla.

7

ERITYISTARKASTUKSEN JULKISUUDESTA

Pesänhoitajalla, velkojilla ja velallisella on oikeus saada erityis-tarkastuskertomus käyttöönsä. Jos kertomukseen sisältyy sellaisia seikkoja, joiden nojalla voidaan jatkossa esittää vaatimuksia velalliselle, velkojalle tai sivulliselle, pesänhoitaja voi lykätä kertomuksen tai sen osan antamista myöhempään ajankohtaan, jos se on tarpeen painavista pesän selvittämiseen tai oikeudenkäynnin valmisteluun liittyvistä syistä taikka muutoin pesän oikeuksien turvaamiseksi.

Tarkastuskertomuksen tai sen osan antamista velalliselle tai velkojalle voidaan lykätä esimerkiksi tilanteessa, jossa on ilmeinen vaara, että nämä ryhtyvät hävittämään omaisuuttaan tarkastuskertomuksessa ilmitulevien seikkojen vuoksi.

Pesänhoitaja ei saa perusteetta luovuttaa kertomusta tai siihen sisältyviä tietoja sivulliselle. Eräillä viranomaisilla on lakiin perustuva oikeus saada kertomus. Pesänhoitaja voi päättää erityistarkastuskertomuksen tai sen osan luovuttamisesta myös muulle taholle, esimerkiksi sisar- tai konserniyhtiön pesänhoitajalle, jos siihen on perusteltu syy. Tällöin on huolehdittava siitä, että velallisen tai kolmansien yrityssalaisuudet tai yksityishenkilön arkaluonteiset tiedot pysyvät salassa, jollei niiden paljastamiselle ole perustetta.

Pesänhoitaja, velkoja tai velkojatoimikunnan jäsen taikka hänen palveluksessaan oleva tai hänen käyttämänsä avustaja tai asiantuntija ei saa ilmaista sivulliselle eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen menettelyn yhteydessä tietoonsa saamaa seikkaa, joka koskee velallisen taloudellista asemaa, terveydentilaa tai muita henkilökohtaisia oloja taikka velallisen tai konkurssipesän liike- tai ammattisalaisuutta, jollei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, anna suostumustaan tai laissa muuta säädetä. Salassapitovelvollisuus ei estä konkurssipesän hallintoa käyttämästä tietoja siltä osin kuin se on tarpeen pesän hoitamiseksi ja selvittämiseksi tai omaisuuden muuttamiseksi rahaksi (KonkL 14:13.1).

8

ERITYISTARKASTUKSEN RAPORTOINNISTA

Erityistarkastuskertomuksen sisältö määräytyy toimeksiannon perusteella. Tarkastajan tulee pyrkiä raportoinnissaan käyttämään neutraaleja ilmaisuja sekä välttämään ehdottomia kannanottoja epävarmoihin ja riidanalaisiin asioihin. Hänen on perustettava päätelmänsä ainoastaan todennettaviin tarkastushavaintoihin.

Tarkastajan ei kuitenkaan tule tyytyä pelkkään tosiseikkojen luettelointiin. Hänen on esitettävä oma, parhaan käsityksensä mukainen johtopäätös ja yhteenveto käsiteltävästä asiasta. Jos johtopäätöstä ei esimerkiksi tietojen puutteellisuuden tai ristiriitaisuuden vuoksi voi tehdä, tulisi tämäkin perustella. Raportointitavan valinnassa on pyrittävä siihen, että lukija voi saada mahdollisimman selkeän kuvan tarkastajan havainnoista ja tämän niiden perusteella tekemistä johtopäätöksistä.

Erityistarkastuskertomuksesta ja muista sen luonteisista selvityksistä ja asiakirjoista on velallisen oikeusturvan vuoksi ja väärinkäsitysten välttämiseksi yleensä pyydettävä velallisen kannanotto ennen lopullisen asiakirjan valmistumista tai vastine lopullisesta asiakirjasta. Velallista kuulemalla on mahdollista saada lisäselvitystä epäselviin asioihin sekä oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä ja kertomuksessa olevia virheitä. Velallisen kuulemista tai lausuman pyytämistä voidaan kuitenkin lykätä kohdassa 7 mainituista syistä.

Alustavan kertomuksen lähettämisen yhteydessä tarkastajan tulee pyytää pesänhoitajan suostumus velallisen kuulemiselle. Usein on tarkoituksenmukaista, että pesänhoitaja esittää tarkastuskertomusluonnoksen lähettämisen yhteydessä velalliselle kirjallisesti kysymykset niistä tarkastuskertomuksen kohdista, joihin velallisen erityisesti halutaan ottavan vastineessaan kantaa.

Helsingissä 1. päivänä syyskuuta 2004

Matti Nenonen
puheenjohtaja

Riitta Hämäläinen
sihteeri

LIITTEET

- 1 Sopimus erityistarkastuksen toteuttamisesta
- 2 Valtakirjamalli
- 3 Erityistarkastuskertomuksen rakenne